

Stjernehimmels trøst

Av Elisabeth Leinslie

Ad Astra

Av Karin Boldemann

Oversatt av Henny Moan

Regi Sigve Bøe

Med Henny Moan og Kim S. Falck-Jørgensen

Det Norske Teatret

Henny Moan, en av våre store skuespillere i over 50 år, starter sin avskjedsforestilling med ryggen til publikum – som om hun allerede har sagt farvel til oss. Anslaget viser seg å understreke forestillingens personlige og forholdsvis innadvendte atmosfære.

Sterke minner

Den gamle kvinnen ser på stjernehimmelen – en handling som for henne er synonymt med trøst. Helt siden hun var barn har hun sneket seg ut i hagen og drømt seg bort under nattehimmelen. Når hun nå oppsøker denne kjente og trygge situasjonen er det kanskje for igjen å lete etter englene hun en gang så som barn. Men hun ser ingen engler, derimot oppdager hun en komet – noe er i gjære.

Kort tid etter ankommer Dan (Falck-Jørgensen), en viktig avdød person fra kvinnens barndom. Kvinnen forvirres av hans ankomst; ”Hvorfor kommer du akkurat nå?” spør hun. Hun forstår ikke det vi forstår: Dan er kommet for å holde den ensomme kvinnen med selskap når døden melder sin ankomst. Samtidig vekker han sterke minner om en turbulent tid i hennes barndom, og det er historien om denne tiden vi blir fortalt.

Minnene fra årene rundt andre verdenskrig strømmer på. Hun var 7 år da det hele startet. Dette er ikke en historie om krigen som sådan, men om hvordan et barn opplever omstendighetene og tap av sine nærmeste – både gjennom sykdom, selvmord og i krigens kamper. Minnene konsentreres rundt hennes nærmeste, et perspektiv som er naturlig for barn. Denne traumatiske tiden vekkes altså til live i øyeblikket før døden. Hun klarer med andre ord å oppfylle et ønske hun tidlig lanserer: å senke farten på filmen i hodet hvor livet passerer revy.

Den gamle damen nærmer seg døden med stormskritt, tilsynelatende uten at hun selv forstår hva som er i ferd med å skje. Hun sovner stadig og den kroppslige skrøpeligheten blir tydeligere. I bakgrunnen øyner vi Dan og stjernehimmelen – begge som betryggende elementer for kvinnen. Og med ett har kometen reist videre, bort fra kvinnens stjernehimmel. Hun blir urolig og ber febrilsk til en Gud hun for lengst har sluttet å tro på. Kort tid etter segner hun stille om.

Fortellerteater

Ad Astra er fortellerteater, Moan forteller og går en sjelden gang i dialog med Falck-Jørgensen. Andre sceniske virkemidler er nærmest fraværende – bortsett fra stjernehimmelen, to gamle (men velholdte) stoler, et rundt salongbord, klassisk musikk og en skjerm hvor illustrerende bilder projiseres. En ująlete enkelhet preger forestillingen både visuelt og

auditivt. Spillet er teatralt, men allikevel stillferdig og rensket for fakter og store utbrudd. Det er lagt vekt på teksten og det varme vennskapet mellom de to karakterene.

Disse grepene gir *teksten* størst oppmerksomhet. Selv Moan forsvinner tidvis i teksten, og blir mer en bærer av dramatikken enn en karakter i klassisk forstand. Denne form for fortellerteater fungerer bra når man har med en virkelig sterk tekst å gjøre, men slik jeg oppfatter Boldemanns monolog så bærer den ikke en slik regiløsning. Jeg blir ikke grepet, slik det helt tydelig er meningen at vi skal bli.

Det sterke antikrigsbudskapet som Moan selv har annonsert i forkant, blir hengende i bakgrunnen som et vikarierende motiv for å spille teksten. Det er den gamle kvinnens personlige minner og klisjéfylte tenketanker som står i sentrum. Ikke det at dette ikke kan leses som et generelt antikrigsbudskap, selvsagt kan det det – ofte blir små historier benyttet til å skildre større samfunnsproblem. Men selv om Moan vil mye med dette stykket, når antikrigsbudskapet bare glimtvis igjennom den personlige vinklingen.

Farvel til scenen

Ad Astra betyr Til Stjernene, og kometer er laget av samme grunnstoffer som menneskene. Som et glitrende varmt teppe legger stjernehimlen seg trøstende rundt mennesker verdenen over hver eneste natt. Det er også stedet menneskene muligens kommer etter sin død, i følge kvinnen – hvis ikke våre mange svik mot jorden og hverandre forhindrer det. Kometenes kjemiske byggesteiner tilsier en sammenheng mellom dem og mennesket. Hvorvidt dette er stedet vår sjel havner etter døden er imidlertid en uløst problemstilling, men *Ad Astra* kan tolkes i den retning at kometen kom for å ta med seg kvinnens sjel. – Et vakkert bilde som mystifiserer tiden etter døden uten å havne i religiøse krumspring.

At en gammel kvinne spiller en gammel kvinnes dødsøyeblikk er fascinerende å se. Det gir historien en realistisk dimensjon som er sterkere enn stykket i seg selv. Metanivåene dette generer forplanter seg også til det faktum at dette er Moans farvel med scenen – et melankolsk farvel som ender i døden.